

PROFESOR

prof. Felicia Lăcătuș

**PĂRȚI DE VORBIRE
NEFLEXIBILE
PREZENTARE GENERALĂ
ADVERBUL ȘI PREPOZIȚIA**

EDITURA MERITOCRAT CLUJ-NAPOCA

ISBN 978-630-6502-81-3

prof. Felicia Lăcătuș

PĂRȚI DE VORBIRE NEFLEXIBILE
PREZENTARE GENERALĂ
ADVERBUL ȘI PREPOZIȚIA

EDITURA MERITOCRAT CLUJ-NAPOCA
2022

TEXT © Părți de vorbire neflexibile prezentare generală adverbul și prepoziția/prof. Felicia Lăcătuș

Toate drepturile rezervate autorului

Consilier editorial: lect. dr. Tiberiu Irimia
Lector de carte: ing. drd. Paula Mândrean
Tehnoredactare: prof. Felicia Lăcătuș
Coperta I-IV: prof. Alexandru Georgiu
Corectura: prof. Felicia Lăcătuș
Grafică generală: prof. Alexandru Georgiu

Editura Meritocrat Cluj-Napoca
Tel. 0760 607 889, 0741 494 338
e-mail: meritocratcj@gmail.com

© 2022 Editura Meritocrat Cluj-Napoca

Toate drepturile grafice asupra acestei ediții aparțin editurii Meritocrat, orice reproducere sau modificare, indiferent de formă și suport, neautorizată urmând să suporte consecințele legii.

Responsabilitatea calității corecturii textului din această carte aparține autorului.

MOTTO:

„Ne ducem prin tomnatice păduri
Tristețea să ne-o prindem în lumină.
Ne amăgesc cu mii de june guri
Brândușe ivite pe colină
Și rupem crengi , răzbatem prin desiș,
Și roșu ghimpele nu se dezmințe.
Simțim pe buze greu păienjeniș,
Dar mergem înainte, înainte.”

Lucian Blaga

„ Nu există artă mai mare ca aceea care luptă să întroneze dreptatea pe pământ, să facă pe oameni mai buni, să ștergă lacrimile care plâng , să dea pâine celor flămânzi și adăpost celor ce dorm pe afară.”

Panait Istrati

„ E prea târziu ca să-mi mai facă plăcere.”

Liviu Rebreanu

I. INTRODUCERE

Lucrarea pare a avea o singură bogăție de prisos , sfaturile care sunt cheltuite cu risipă îngrijorătoare. Fiecare ți le dă la cerere, sau ți le bagă pe gât ca pe o pilulă miraculoasă în care a concentrat o întreagă experiență de o viață.

Am de mult convingerea ca limba , sub aspectul ei, nu se învață numai din cărți ci și din experiență și din modul de viață al fiecărui individ . Dar o limbă fără carte ar fi ca o pădure cu copacii desfrunziți și solidari în care s -a stins freamătul vieții din anotimpul estival.

Cărțile , revistele , sunt expresia obiectivă a cerințelor unui anumit moment valoric, a unui complex de factori spirituali și materiali care le-au reclamat și înlesnit apariția .

Am ajuns la momentul societății când avem nevoie de cea mai amplă documentare pentru cunoaștere.

Lucrarea de față nu se dorește a fi extraordinară selecție riguroasă a valorilor obiective. Ea nu face parte dintr-o gândire separată, individualistă, ci este culeasă din mai multe cărți și ordonată. Sper că prin ea să fie un îndrumător pentru cei care doresc să se documenteze selectiv la părțile de vorbire neflexibile: adverbul, prepoziția, conjuncția și interjecția.

Autor

A. Importanța cunoașterii limbii române ca act de civilizație și cultură

Cunoașterea limbii române, a bogăției semantice a lexicului său, și nu în ultimul rând gramaticii sale, reprezintă un act de cultură și civilizație. Filologi, lingviști, istorici, sociologi, acordă, din diverse perspective, tipice pentru disciplina pe care o reprezintă, o importanță masivă cunoașterii limbii române. Spre exemplu, noua direcție în istoriografia românească – aceea a interdisciplinarității – spune că nu se poate face o istorie adevărată, o istorie totală, în măsură să explice sentimente, trăiri sau imagini, dincolo de politic și economic, fără apelul la lingvistică. Studiarea temeinică a lexicului limbii române aduce cu sine înțelegerea relației existente între limbă, cultură și societate, permite cercetarea în profunzime a contactelor și fenomenelor de alteritate între comunitățile etnice și, în ultimă instanță, surprinde dinamica limbii contemporane, adică procesele de modernizare internaționalizate și relativizare a lexicului românesc pe parcursul ultimelor două secole. Totodată, se poate afirma, pe bună dreptate că cine nu cunoaște îndeajuns limba română nu poate avea acces la marile noastre creații literare, întâi nu le înțelege, iar apoi nu poate avea o atitudine critică.

Problemele limbii, ale celei literare în mod special, au constituit întotdeauna un domeniu strâns legat de evoluția culturii, a literaturii de eforturile novatoare ale autorilor din toate domeniile. Limbajul a fost mijlocul cel mai eficace de cristalizare și difuzare a ideilor, de stabilire a contactelor dintre oameni și culturi. Acestea realizări ale manualului trebuie să dispună de un instrument exact și subtil în aceeași măsură , capabil să transpună cu fidelitate imensul tezaur de gândire și simțire a unei comunități lingvistice.

Limba, mai exact lexicul ei , exprimă în ultimul rând , gradul de racordare la explozia de neologisme , umane a revoluției tehnico - științifice, căreia îi datorăm până la urmă „sporirea ființei sensibile a omului, lărgirea registrului simțurilor, rafinându-le până la surprinderea celor mai neașteptate nuanțe” (Constantin Noica, Cuvânt împreună despre rostire românească, Ed. Eminescu, 1987, București, p. 204).

Din cele afirmate mai sus rezultă încă o dată necesitatea de a studia lexicul limbii române în strânsă legătură cu schimbările de orice natură care au avut loc în viața unei comunități. În acest context nu este deloc exagerat a numi lingvistica o disciplină sociologică, pe linia școlii franceze, pentru că orice prefacere în limbă indică o schimbare materială sau spirituală. Cu dreptate afirma Eminescu că limba este „măsurariul civilizațiunii unui popor și cine nu s-a împrietenit nici măcar cu gramatica românească să nu cuteze a scrie poezii și

nuvele”. Iorga, în aceeași admirație față de limba strămoșilor, ce trebuie apărată de tot ce e străin de fondul său, considera că: „Între elementele care formează comoara sufletească a poporului românesc, nici unul nu cuprinde mai multe și nu oglindește mai adevărat decât însăși limba lui, cu privire la acest grai românesc, care s-a dovedit în stare cu adăugirile sale firești, să îmbrace orice idei oricât de înalte, și orice sentimente, cât de fine, fiind, supt foarte multe raporturi, și mai ales supt acela al varietății și al unei armonii de o esență cu desăvârșire subtilă, mai presus de limbile asupra cărora s-a exercitat înrâurirea atâtor oameni de geniu, ale popoarelor celor mai mari din centrul și apusul Europei ...” (Nicolae Iorga, *Limba ca element al sufletului Românesc*, în Iordan Chimet, *Dreptul la memorie*, Vol. I Cluj, 1992, p. 95).

În acest sens contribuția scriitorilor noștri, ca exponenți avizați a artei limbii, la valorificarea tezaurului vorbirii, constituie un stimulent continuu al cultivării limbii noastre căci: „isprăvile fac civilizația, și civilizația singură, fericirea” (Cezar Bolliac, *Opere*, ESPLA, 1956, București, p.8).

Fără creația literară a marilor scriitori, limba noastră ar fi definitiv mai săracă din două motive egale ca importanță: primul, deja amintit, îl constituie eludarea neologismelor, care altminteri obligă la mutații importante în limbă, iar al doilea privește împingerea la periferia limbii a unui mai mare număr de cuvinte vechi, populare, regionale o mare bogăție semantică. Și cum omul este o ființă a nuanțelor, bogăția de sensuri a cuvintelor fie noi, fie vechi îi este necesară. Ele trebuie cultivate -și aici intervine încă o dată rolul scriitorului-din nevoia stilistică a datării, localizării acțiunilor și a ideilor, a personajelor, într-un cuvânt crearea unei ambianțe care să probeze implicarea scriitorului în destinul cultural al narațiunii.

Toți marii oameni ai scrisului s-au dovedit a fi vizionari și deschizători de drumuri pentru generația lor, așa cum s-a văzut la noi epoca Școlii Ardelene, a Pașoptiștilor, a Junimii sau a celor implicați în momentul crucial de la 1918. Deopotrivă literații și istoricii, în general oamenii de cultură de la mijlocul secolului al XVIII-lea și până la Marea Unire, au fost înainte

Spațiul românesc aflat în sfere de influență străină, austriacă în Transilvania și turcofanariotă în Țările Române, va trebui să țină seama și să lupte împotriva acestor realități stânjenitoare pentru evoluția economică, politică și culturală, exacerband la nivelul ideologiei originea română. Astfel, mișcarea latinistă a Școlii Ardelene, continuă și adâncită de curentul de gândire romantic, proclamă necesitatea cultivării limbii naționale, dovada vie a justiției aspirațiile politice și totodată calea de luptă pentru atingerea lor. Lupta în planul revendicărilor concrete eșuase și răscoala lui Horia a dovedit-o din plin. Deși dezamăgiți, cei ce cu atâta patimă luptaseră pentru recunoașterea națiunii române între națiunile recepte, au schimbat tactica de luptă orientându-se spre cultivarea limbii române și ridicarea maselor prin cultură. Acești deschizători de drumuri, ce transformaseră scrisul în armă, întreprind în acest scop vastă operă educativă cu dublul scop de a pregăti accesul maselor la cultură (traduceri, dicționare, îndreptare gramaticale, valorificarea surselor în manuale, scrieri relative la obiceiuri, tradiții populare, istorii ale românilor, legende etc.) și de a arăta oamenilor de cultură din alte țări că românii există, au o origine nobilă și au o limbă capabilă să exprime cuceririle culturii universale și proprii. Entuziasmul și dăruirea acestor oameni, forța înnoitoare pe care au adus-o în propășirea valorilor limbii naționale reprezintă patriei cinstire.

Acest îndemn celebru al lui Ienachiță Văcărescu, care vine dintr-un alt mediu și cu altă formație, dar cu aspirații similare Școlii Ardelene, anume perfecționarea limbii în sensul aspirațiilor moderne, dovedește întâlnirea în chip fericit a două direcții culturale. Deși principalele au suferit o certă influență franceză (franceza era limba diplomatică, iar ocupația rusească era puternic marcată de ideile iluminismului francez), cele trei generații ale Văcăreștilor, precum și marii întemeietori de școală românească (Asachi, Lazăr) și-au câștigat merite istorice în răspândirea științelor în limba națională, susținând solidar și consecvent cultivarea limbii literare. Meritul lor este cu atât mai mare cu cât numeroase scrieri, în special

relatări de călătorie stau mărturie despre criza în care se afla în acel moment societatea românească bucureșteană, indecisă, scindată chiar în opțiunea sa: Orient sau Occident. Dar iată că acești minunați oameni, de o parte și de alta a Carpaților și-au unit eforturile promovând idei practice și realiste, care formulează principiul selecției cuvintelor în funcție de utilitatea lor, de cerințele progresului, dar și în funcție de estetica limbii vorbite.

În această perioadă cadrul creării și propagării valorilor intelectuale este unul marcat, prin excelență, de sensibilitatea romantică, fapt ce va imprima căutărilor epocii un accentuat dinamism și o foarte bogată și variată paletă expresivă.

„Programul de emancipare națională formulat de Inochentie Micu, va fi unul de referință pentru mișcarea națională a secolelor XVIII ȘI XIX Romanitatea, unitatea de limbă” (Adolf Armbruster, Romanitatea Românilor. Istoria de idei, Ed. Enciclopedică, 1993, p. 244) vechimea și continuitatea românilor sunt marile argumente ce vor fi preluate și politizate tot mai activ de către urmași în momente cheie până la 1918. Ce trebuie încă odată subliniat este imensul efort făcut de acești corifei, care trebuiau din nimic să creeze totul: o istorie a trecutului, o garanție a prezentului și o constituție a viitorului în condițiile în care în Europa puterile absolutiste amenințau spațiul românesc.

Ideea patriotică s-a manifestat în pictură, istorie, literatură, poezie, unde a fost popularizată cu simplitate de Vasile Alecsandri (vezi poeziile dedicate Războiului de Independență). În general în epoca Cuza, în frunte cu Alecsandri și poezii minore care i-au urmat, poezia ca și întreaga atitudine față de viață este una romantică, de dragoste împărtășită sau neîmpărtășită, de nostalgie după un trecut glorios, după drepturile și libertățile existente cândva, de înflăcărare patriotică, de fascinație pentru călătorii în țări exotice.

Mișcarea politică de emancipare, ce a culminat cu revoluția lui Tudor Vladimirescu, dinamizarea culturii prin școli, teatru, societăți literare și tipărituri au creat o efervescență a spiritelor ce a avut o mare influență asupra dezvoltării limbii, iar presa a fost oglinda eforturilor generale de a îmbogăți, înnoi și norma limba națională, autorii de toate genurile, scriitori, poeți, publiciști integrându-se în aceste tendințe.

Momentul Daciei Literare, al cotidianului România al Gazetei de Transilvania a constituit un loc de întâlnire și de confruntare, de limpezire a multitudinii de idei și propuneri pentru modernizarea limbii, idee excelent exprimată de Heliade: *A cultiva o limbă, va să zică a o curăța de tot ce nu este al său și nici nu poate simpatiza cu dânsa, a pune tot lucrul și toată vorba la locul său, a boteza fiecare idee cu numele său, a o scăpa de tot ce poate să fie echivoc și a o face să exprime ceea ce gândește cineva iar nu alta*” (Curier de ambe sexe, Vol. II, București, 1838 – 1840). Acel a o curăța de tot ce nu era al său este o idee asupra căreia vor reveni cu insistență scriitorii momentului Cuza. Iată ce spune Negruzzi despre stadiul în care era limba română: „Nu mai era nici limba lui Dosoftei și a lui Cantemir, nici a cărților bisericești; era un gen hibrid, mestecat cu ziceri turco – grece etc. ... o românească peștiță.”

Adecvarea expresiei la idei, îmbogățirea mijloacelor pentru nuanțarea expresiei, fixarea formelor, adică asigurarea unui nivel al corectitudinii în vorbire, au fost ilustrate mai ales de către scriitori, dar și de toți acei intelectuali conștienți de rolul limbii în consolidarea unității naționale, în afirmarea spiritualității românești în acele momente care au decis viitorul nostru în secolul trecut. Toate aceste eforturi au determinat atitudini și inițiative, capabile să dea limbii un aspect modern într-un răstimp de numai câteva decenii, limba română ajungând din urmă celelalte limbi romantice, ritmul asimilării neologismelor și al tiparelor stilistice fiind foarte intens.

Pornind de la impulsul dar de Heliade prin a sa „Gramatica Românească”, sinonimia și variatele expresive au sporit și au dat limbii literare o energie nouă, originală. În prefața acestei opere Heliade afirmă că: „limba este mijlocul prin care ne arătăm ideile și cugetările noastre; acela ce cunoaște și știe mai multe lucruri, a aceluia, limba este și mai bogată în vorbe, și mai plăcută.”

Acum s-au ivit și primii scriitori clasici, care au fost tot atât de activi și ca filologi pentru înnoirea limbii, cât și prin crearea unor nebănuite forme estetice regăsite mai ales în opera lui Alecsandri, Negruzzi, Alexandrescu, Bolintineanu, Kogălniceanu etc. Contribuția lor și dragostea statornică pentru limba scrisă și vorbită nu poate fi măsurată. Poate cea mai frumoasă definiție a limbii, a valorii ei pentru națiunea ce o vorbește – care exprimă de altminteri și crezul acestei pleiade de scriitori și poeți, a dat-o Alecsandri: *„Limba este tezaurul cel mai prețios pe care îl moștenesc copiii de la părinți, depozitul cel mai sacru lăsat de generațiile trecute și care merită să fie păstrat cu sfințenie de generațiile cel primesc. Ea este cartea de noblețe, testimoniu de naționalitate al unui neam; semnul caracteristic prin care membrii aceleiași familii se recunosc în marea diversitate a popoarelor din lume, lanțul tainic ce-i leagă împreună și-i face a se numi frați, altarul împrejurul cărui se adună cu inimi iubitoare și cu simțirea de devotament unii către alții.”*

Problemele cultivării limbii au continuat cu succes și după unirea din 1859. Constituirea societății „Junimea”, apariția revistei „Convorbiri literare”, în jurul căreia s-a grupat nucleul celor mai inspirați scriitori, precum Alecsandri, Odobescu, Maiorescu, Eminescu, Slavici, Caragiale, Creangă ș.a. a determinat o nouă dezvoltare a culturii limbii naționale. Pagini memoriale de analiză a valorilor limbii române, odată cu marea creație a talentului lor de regenerare a fondului istoric al limbii ne-au rămas ca un document de aleasă exprimare a năzuințelor lor constructive.

„Convorbiri literare” a fost o tribună de afirmare a dezbaterilor literare și filologice pentru normă și frumusețea scrisului impusă și amplificată mereu prin opera marilor clasici. Crezul lor a fost că limba obștească trebuie valorificată ce era considerată sursa și păstrătoarea cuvintelor și valorilor autentic românești, ce trebuie adânc cercetată și reactualizată întrucât în ea se găsește tot ce-i este necesar unei limbi ca să poată trăi prin ea însăși: *„Să găsim puțința de a ne înfînge adânc în măduva graiului poporan de prin toată românimea și s-o sorbim de acolo spre a-i distila virtutea în rezervorul comun al limbii naționale la care să adăugăm apoi tot ce pot da mai bun scriitorii noștri moderni și știința universală”* (Alexandru I. Odobescu, Opere, Vol. I, București, 1955, p. 324.)

Acum se alcătuiesc numeroase culegeri de folclor și obiceiuri populare, iar legenda ocupă loc de cinste în preocupările încă marcate de romantism ale epocii. Lipsa unei autorități politice, a unui șef de stat de talia lui Cuza, dese imixțiuni străine în modul de organizare politică a românilor a dat naștere celebrului mit al „domnului drept autoritar”, capabil, chiar și prin mijloace crude să rezolve problemele unei nații. Galeria de situații ilustre generate de figurile marilor noștri domnitori: Iancu de Hunedoara, Ștefan cel Mare, Vlad Țepeș sau Mihai Viteazul și astăzi în Balcani circulă numeroase legende și cântece populare legate de numele său (a fost sursa unei febrile activități de publicare și totodată de culegere a numeroase balade populare). Și prin această metodă poporul era forțat să iasă din universul său ciclic: naștere – moarte, iarnă – vară, sărbătoare – muncă etc. și să intre în istorie, adică să participe activ la realitățile momentului. Este interesant de remarcat că, spre exemplu, fiecare istorioară legată de faptele lui Țepeș (publicate de M. Eminescu și culese de Petre Ispirescu ceva mai târziu) se încheia cu o ședință moralizatoare, de genul: *„așa știa să pedepsească Vodă”* lenea, trădarea, dușmanii, lipsa de respect, minciuna etc.)

Lecția intrinsecă a cuvântului vechi, născut din huma țării, a fost punctul de întâlnire al oamenilor condeiului, astfel adversari pe tărâmul convingerilor politice. Prin opera lor atitudinea critică față de orice alterări și artificii, tezaurul limbii a renăscut și s-a îmbogățit. Atașamentul lor față de fondul istoric al limbii și genul care a regenerat valorile semantice ale vechilor cuvinte prin asocieri neașteptate, prin metafore uimitoare, au deschis largi perspective limbii naționale. Eminescu credea chiar că s-ar putea scrie o sintaxă românească: *„Am adunat multe vechituri din manuscrite și tipărituri vechi românești ... Începe a mi se face clar că limba românească este într-adevăr bogată, posedă un număr de sufixe vii, ba chiar și în*

cantitate. În hârtoage vechi am descoperit mai multe formații sintactice fermecătoare, mai multe tipuri care au fost uitate, apoi conjuncții, prepoziții și adverbe și chiar două moduri noi, deși defective. S-ar putea strânge material pentru o sintaxă românească.”

Întoarcerea la graiul strămoșilor, apărarea limbii de influențe considerate nesănătoase (franțuzisme, nemțisme) s-a transformat într-o profesiune de credință și pentru generațiile următoare de scriitori și poeți. Coșbuc, Caragiale, Slavici, Vlahuță, Delavrancea, ș.a. au prelungit până în secolul nostru bunele tradiții ale apărării și înnobilizării limbii naționale prin scrisul literar și prin comentariul critic al tuturor împrumuturilor nefericite din alte limbi: „*Auzi, dumneata! Cuvinte romantice, patrimoniul la care avem drept sfânt ca toate limbile de aceeași familie, să le luăm noi românii, în forma și cu accentul caracteristic al limbilor germanice!*” (Ion Luca Caragiale, Opere, Vol. IV, 1938, p.131). Această preocupare pentru precizia și adâncimea cuvântului, pentru crearea unui cult al limbii frumoase a fost promovată nu numai în operele scriitorilor sau presa scrisă, ci și prin școală, pepiniera pentru viitorul de mâine al nației: „*Depinde mai întâi pe școlar să-și dea seama de fiecare vorbă, să le cunoască perfect cuprinsul și să le întrebuițeze mai ales cu măsură și chibzuială. Sădește și cultivă în el gustul și știința, estetica și algebra limbii. Învață-l să construiască frumos și solid. Arată-i ce-i urât și ce-i frumos. Insuflă-i dezgust pentru stilul umflat, lăbărțat, descusut și fudul. Împătimizește-l pentru stilul așezat, bine legat, limpede curgător și fără pretenții*” (Al. Vlahuță, Scrieri alese, Vol. II, p.547). După Coșbuc și Vlahuță, ce susținuseră necesitatea cultivării limbii române în școli și eliminarea sau reducerea numărului de ore destinate limbilor străine, întrucât acestea aduc deservicii unui prunc încă neformat în limba sa. Delavrancea a militat pentru evitarea creării de cuvinte noi, căci acestea dau naștere unei limbi artificiale, total nefolositoare unei naturi artistice cum este poetul sau scriitorul. Căci, „*adevăratului artist îi trebuie întreaga bogăție a unei limbi ... El nu se preocupă de originea cuvintelor, lui îi trebuie vorbe pentru toate nuanțele ce-l tortură, și în fraza lui să presară cuvinte care scânteiază, care sunt vii tocmai pentru că țin de un întreg popor. Pentru el un cuvânt nou și fără familie față de cuvântul vechi și înrudit cu atâtea alte rădăcini și forme este ca dunga neagră a unui chibrit față de fosforescența ce a licărit pe urmele acestei dungi*”.

Năzuința tuturor scriitorilor, indiferent de orientarea estetică și ideologică era aceeași: îmbogățirea culturii cu opere de valoare, formarea tinerilor în spiritul dragostei de limbă, modernizarea și perfecționarea limbii literare, redescoperirea tezaurului limbii obștești, șlefuirea lui în direcția unei limbi estetice. Astfel, limba literară, prin aceste eforturi a fost mai aproape de limbile romantice, și-a îmbogățit resursele expresive, și-a dezvoltat capacitatea de sugestie prin opera scriitorilor, a câștigat precizie și adâncime pentru a putea comunica ideile epocii, oferind tinerilor autori, posibilități nelimitate de rafinament stilistic.

După o lungă tradiție a studiului și perfecționării limbajului scris, secolul nostru se preocupă acum nu de normare și lexic, ci de originalitatea stilistică, de invenția poetică în cadrul atât de bogat al înfloririi culturii naționale din acest timp. Scriitorii au mers pe linia deschisă de clasicii secolului trecut, potențând artistic miezul semantic al cuvintelor vechi. Ei rămân consecvenți eforturilor de modernizare a limbii și literaturii pe fondul istoric specific, cu valorificarea atâtor resurse latente ale spiritualității românești. Pornind de la limba vie, vorbită în popor, noua generație de scriitori s-a orientat spre experimente literare moderniste, fapt ce a dinamizat și diversificat stilurile individuale.

Poeziei îi revine rolul de a amplifica registrul estetic al limbii. Poeți ca: Arghezi, Blaga, Barbu, Bacovia etc. au creat imagini noi, un stil personal frapant, iar comentariile lor despre limbă și stil, aduc puncte de vedere noi, odată cu o nelimitată încredere în fondul istoric al limbii. Sintagmele originale, expresive, exacerbara metaforei, nuclee ale stilului artistic, impun operele poetilor amintiți, iar limba națională câștigă în valoare plastică și eficacitate. Iată ce crede Blaga despre limbajul poetic „*Limba poetică nu întrebuițează cuvintele numai pentru darul lor expresiv – conceptual, ci pentru unele virtuți latente ale lor, pe care tocmai poetul*

știe să le actualizeze. Aceste virtuți țin de substanța sonoră și ritmică ca atare. Cuvântul poetic este în materialitatea sa desigur altceva decât o stare emotivă sau un gând, dar el prezintă tocmai în materialitatea sa și ceva analogic stării emotive sau a gândului. Limbajul poetic este prin urmare, prin latura sa materială, ritmică sau sonoră ca atare, ceva metaforic. Datorită limbajului poetic, o stare sau o trăire ne par dintr-o dată relevante. Încă o dată: limbajul cu adevărat poetic are acest aspect metaforic, chiar și atunci când nu utilizează metafore propriu-zise.” (Lucian Blaga, Geneza metaforei și sensul culturii, 1937, p. 92).

În general scriitorii sunt de părere că limba română a câștigat suficientă suplețe și forță întrucât ea poate „exprima gândurile cele mai abstracte, precum și simțurile cele mai duioase. Lexicul ei este foarte întins, iar sintaxa de o mlădiere rară, putând să meargă sincron cu evenimentele lumii ... (Duiliu Zamfirescu, Câteva cuvinte critice în analele Academiei Române, seria II, 1916). În același timp, vivacitatea și autenticitatea limbii române își are drept izvor nesecat limba țaranului: „Toată dezvoltarea ei, până în timpurile mai apropiate nouă, se datorește țaranului, singurul care a vorbit-o întotdeauna. Limba noastră cultivată numai de țărani, în legătură directă cu pământul și cu lumea concretă, a păstrat expresia imagică și naivă a omului simplu, o prospețime colorată și vie, ritmul vieții mișcătoare.” (Liviu Rebreanu, Amalgam, p. 10). În permanență scriitorimea s-a îndreptat cu interes și prețuire spre creația anonimă a poporului, considerat adevăratul dascăl de limbă. Au fost conștienți că bogăția limbii, variantele stilului poetic nu apar la întâmplare, ci necesită o aplecare permanentă asupra tezaurului limbii. Cuvântul, pentru cine știe să înțeleagă, conține o întreagă poveste a neamului nostru, iar scriitorul și poetul au făcut o datorie din a menține vie puterea lui.

Entuziasmul, legitim de altfel, pentru limba poporului, nu a însemnat menținerea limbii literare la acest nivel. Dimpotrivă, alături de arhaisme și termeni concreți ai limbii populare, poezii, scriitorii și toți cei cu iubire de limbă, au introdus în limba literară numeroase neologisme, nume proprii, din mitologia autohtonă și antică etc. care în momentul apariției lor au însemnat o adevărată răsturnare de tipărire ale limbii, dând naștere unor creații personalizate, subiective. Așa putem vorbi de limba unui Eminescu, a unui Blaga sau Arghezi, Creangă, Sadoveanu ș.a. a căror creație se bazează în egală măsură pe dragostea de cuvânt vechi, autentic românesc, dar și pe o intensă strădanie de a aduce limbii noi construcții, de a-i spori prin cuvinte noi capacitatea de exprimare. „Pentru îmbogățirea limbii literare, ne vom adresa tuturor textelor vechi, tuturor dialectelor, tuturor formelor vii pe care le vom îmbrățișa pe rând, în măsura meritului și ornamentului lor.” (Perpessiciu, Pauperizarea limbii literare, Opere II, p.21)

Critica vremii a lăsat paginii memorabile despre limba literară, căile modernizării și îmbogățirii ei, și nu în ultimul rând despre disputa vechi-nou în limba literară, în opera lui Lovinescu, Ibrăileanu, Călinescu, Tudor Vianu și alții.

În concluzie, se poate observa că în istoria literaturii s-au cristalizat două tipuri de uz semantic și lexical: primul reprezintă un fel de tradiționalism, adică un uz care stă în strânsă legătură atât cu limba populară, cât și cu începuturile limbii literare anterioare celui de-al doilea sfert secol trecut marcat de obsesiile politicianului aflat în căutarea unei identități statale, iar al doilea, dimpotrivă, implică o receptivitate crescândă față de valurile succesive ale neologismelor. Unii scriitori au oscilat între ambele forme (Eminescu, Alecsandri, Blaga etc.) rezultând o mixtură de mare efect stilistic, alții (Creangă, Coșbuc) sunt orientați exclusiv spre primul tip, spre „limba veche și înțeleaptă.”

Acest tur de orizont asupra contribuțiilor mai însemnate în domeniul cultivării limbii naționale, dovedește cât de importantă a fost și este limba română pentru scriitorii și poezii noștri. Numai ei au capacitatea de a actualiza elemente istorice, populare, familiare, folosind neologisme, termeni din toate domeniile, producând vaste sinteze lexicale din nevoia datării și localizării acțiunii și eroilor operelor lor. Creația scriitorilor reflectă într-adevăr bogăția întreagă a limbii cu toate achizițiile și observațiile menite să-și sporească expresivitatea, subliniind în acest context de nenumărate ori rolul polisemiei și al sinonimiei.

Fără opera scriitorilor , limba noastră ar fi incomparabil mai săracă, rămânând probabil la neologisme , lipsind creația de savoarea cuvântului vechi posesorului atâtor nuanțe dătătoare de rafinament limbii noastre.

Identificarea cu patria și poporul a celor implicați prin condei în destinul cultural al națiunii a fost deplină, așa cum spunea Nichita Stănescu la maturitate: „*Ce patrie minunată este această limbă! Limba română este patria mea.*”

Se impune totuși o precizare: cultivarea limbii, ce cu atâta râvnă a fost susținută de marii oameni ai condeiului nu trebuie confundată cu gramatica. Confuzia care apare uneori se naște din vechia definiție dată gramaticii – arta de a vorbi și de a scrie corect. Chiar dacă astăzi noțiunea de gramatică (sensul de bază din DEX: „ansamblu de reguli privitoare la modificarea formelor cuvintelor și îmbinarea lor în propoziții) nu mai are aceeași accepțiune – nici în sensul cuprinderii exprimării (limbii) în întregime, nici în sensul limitării la indicații normative și corective, obiectivele de această natură asigură locul gramaticii limbii materne în cultura generală a fiecărui individ, care stăpânește în mod empiric normele de funcționare a limbii, dar dorește să cunoască exigențele normele limbii literare. În acest context, gramatica are și este obligatoriu să aibă un loc privilegiat în acțiunea de cultivare a limbii.

Procesul de modernizare și de îmbogățire masivă a lexicului românesc, început în a doua jumătate a veacului al XVIII-lea și intensificat pe tot parcursul secolului al XIX-lea, a dus la dispariția multor împrumuturi străine de fondul autentic, latin al limbii române și, în urma acestei îndelungate lupte a rezultat o limbă superbă. Iată ce înseamnă pentru Arghezi acest efort uriaș în inegalabila dăruire de a potrivi cuvinte: „*Mă lupt de o viață întreagă cu cuvintele. Am căutat să le supun și din materia lor plastică, după gând și simțire, un veșmânt nou pentru idee, pentru sentiment. Numai Dumnezeu știe câte gânduri, câte elanuri și prezențe trec și se sting în zarea dintre condei și călămară. Simțirea are o întindere și o adâncime uneori cu neputință de îmbrăcat strâns în zale de cuvinte. Am și uitat șirul anilor de când le tot potrivesc. Din zăbava asta m-am ales cu mulțimea smerit câteodată cu o vibrație în vorbele din vechime și rânduind un ritm mai abrupt, am prins fantoma câte unei imagini poate că îmbietoare pentru om. Căci omului îi place poezia*” (Tudor Arghezi).

B. Motivarea alegerii temei

Cunoștințele de gramatică, chiar și la un nivel elementar sunt indispensabile fiecărui cetățean al acestei țări și constituie fundamental cu care trebuie înzestrat elevul în vederea formării unor competențe ulterioare pentru a face multitudini de manifestări a cotidianului.

Am optat pentru această temă, deoarece părțile de vorbire neflexibile sunt caracterizate printr-un grad înalt de abstractizare, situație ce face dificilă învățarea lor de către elevi. Totodată multitudinea de erori în utilizarea acestora (unele în creștere atât în limba scrisă, cât și în cea vorbită), precum și neomogenitatea (formală, sintactică, morfologică) ce caracterizează aceste părți de vorbire mi-au întărit dorința de a le studia mai amănunțit.

„*În acest context, la fiecare categorie în parte, am insistat în mod special asupra particularităților și, mai ales, asupra greșelilor de scriere considerate tot mai îngrijorătoare de către specialiști*”. (Dorin N. Uritescu – Rodica Uță Uritescu, Aspecte ortografice controversate, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1986, p.7). O greșeală aparent minoră poate modifica semantic, morfologic și sintactic conținutul unui enunț (vezi, de pildă, de loc scris despărțit și deloc scris într-un cuvânt).

Principala cauză a acestor erori o constituie tendința limbii spre exprimări greșite , situație ce duce la numeroase substituiri greșite sau omisiuni. O altă cauză importantă o constituie insuficienta instruire a vorbitorilor. Din acest motiv, în ultima perioadă , părților de vorbire neflexibile li s-a acordat o atenție sporită , ilustrată de numeroase lucrări și studii de specialitate (enumerare în bibliografia selectivă).

În utilizarea cuvintelor ce aparțin claselor morfo – lexicale neflexibile se manifestă o serie de greșeli care prin frecvență și arie de răspândire, tind să devină obișnuințe.

Confuziile ce se ivesc la părțile de vorbire neflexibile sunt mult mai numeroase decât cele întâlnite la părțile de vorbire flexibile. Atracția paronimică dă ocazia unor erori de întrebuițare (în cazul adverbului), iar omofoniile declanșează numeroase situații dificile în ce privește orografia. Cel mai des întâlnite greșeli de acest gen sunt:

1. Flexiunea nejustificată a adverbului: cele mai amplu dezbătute, rude putrede de bogate, ușori de urcat puțini numeroși, nou-născuți, răi-voitori, etc.
2. Selecția eronată a prepozițiilor și respectiv a locuțiunilor prepoziționale:
  - ✓ cu în locul lui de (suferă de inimă),
  - ✓ de în locul lui din (are o informație de sursă sigură)
  - ✓ de în locul lui în (s-a exprimat de o manieră diferită)
  - ✓ despre în locul lui de (s-a interesat despre fenomen)
  - ✓ între în locul lui dintre (distanța între București și Craiova)
  - ✓ la în locul lui pe (viteza maxima este de patruzeci de kilometri la oră)
  - ✓ pe în locul lui asupra (am insistat pe acest aspect)
3. Omisiunea unor prepoziții: de, de la, pe (am mers două sute ... kilometri; am rămas la el de la nouă ... unsprezece; cartea ... care am cumpărat-o îmi place)
4. Repetarea inutilă a unor prepoziții: între, printre, dintre (*între mine și între tine nu mai este loc de altcineva*).
5. Substituirii eronate a conjuncțiilor și locuțiunilor prepoziționale:
  - ori în locul lui or (*credeam că este de acord, ori astăzi s-a răzgândit*)
  - căci în locul lui că (*am auzit căci mai rămâneți*)
  - ca să în locul lui să (*vreau ca să vii cu noi*)
  - dar în locul lui și (*are o grădină frumoasă, plină cu flori dar cu multe buruieni*).
6. Omisiunea unor conjuncții: și (o oră ... jumătate) sau folosirea superfluă a altora: *ajungem firește și la problema ta, dar + însă (Dar însă nu m-au crezut)*
7. Folosirea, în raport cu anumite conjuncții, a unei poziționări greșite a virgulei: virgula după dar și nu înainte după cum este corect
8. Falsul acord al verbelor ce intră în locuțiunile prepoziționale de tip ceea ce privește/în ce privește (*în ceea ce privesc rezultatele obținute*)

Foarte asemănătoare este și folosirea unor expresii eronate, ca: *ce-s cu astea* în loc de *ce-i cu asta*.

C. Metodologia elaborării lucrării

Lucrarea de față este structurată pe mai multe capitole:

- I. *Introducere* unde am prezentat scopul și conținutul lucrării, câteva din erorile de orografie (și pronunție) întâlnite la părțile de vorbire neflexibile, aspecte generale privind contribuțiile și aprecierile scriitorilor români legate de sporirea și importanța limbii române;
- II. *Părțile de vorbire neflexibile* unde am urmărit o descriere detaliată însoțită de exemplificări a adverbului și prepoziției, din cele 4 părți de vorbire neflexibile. Fiecare parte de vorbire discutată în acest capitol cuprinde o descriere pe larg a unor confuzii, substituirii greșite sau erori de scriere.
- III. *Concluzii* unde am prezentat pe scurt definițiile, deosebirile părților de vorbire neflexibile precum și situații deosebite întâlnite la acestea cu privire la scrierea lor.

- IV. *Bibliografia selectivă* o constituie lucrările autorilor clujeni enumerați în bibliografia de la sfârșitul lucrării, fără a neglija contribuțiile altor scriitori de lucrări cu conținut legat de tema noastră.
- V. *Anexe* unde sunt grupate o serie de exerciții rezolvate legate de părțile de vorbire care fac obiectul lucrării de față. Majoritatea constituie subiecte ce au un grad de dificultate ridicat tocmai datorită confuziilor amintite mai sus. Ele sunt selectate în principal din revista *Excelsior*, numerele 13, 14, 15, 16 pentru anii 2000 – 2003, precum și din culegerea de teste – grilă a lui Adrian Buftea destinată examenelor de bacalaureat și admiterii în învățământul superior, apărută în anul 2000 la Cluj.

În elaborarea lucrării am parcurs următoarele etape:

- ✓ Alegerea temei;
- ✓ Fixarea bibliografiei;
- ✓ Extragerea materialului;
- ✓ Clasificarea materialului;
- ✓ Redactarea propriu-zisă.

II PĂRȚILE DE VORBIRE NEFLEXIBILE

Așa cum se știe toate cuvintele din limba română se ordonează în funcție de conținut, funcție sintactică și diverse modificări formale, în mai multe categorii, numite *părți de vorbire*.

În limba noastră sunt zece părți de vorbire, clasificate și ele în funcție de *criteriul morfologic* (în care se are în vedere structura morfologică a cuvântului și categoriile gramaticale ce îl caracterizează):

1. *Flexibile* care cuprinde toate cuvintele care se declină și se conjugă pentru a îndeplini anumite funcții sintactice; în această categorie intră substantivul, adjectivul, articolul, pronumele, o parte a numerelor și verbul.
2. *Neflexibile* unde intră cuvintele care nu-și modifică forma și anume: adverbul (ocupă un loc intermediar între acele categorii, întrucât variază de la un grad de comparație la altul, dar are la fiecare grad o singură formă), prepoziția, conjuncția și interjecția.

A. ADVERBUL

1. Definiție

Din punct de vedere semantic și sintactic și lipsit de mărci formale definatorii, adverbul reprezintă o parte de vorbire necontroversată în sine, dar cu limite, adesea puse în discuție din câteva motive:

- a) aparține părților de vorbire neflexibile (pentru că nu există mijloace de realizare a flexiunii). (Gheorghe Constantinescu- Dobridor, Morfologia limbii române, Ed. Științifică, București, 1974, p. 239)
- b) cunoaște categoria morfologică specifică adjectivelor și anume, comparația, exprimată însă analitic (folosindu-se tot anumite adverbe cu rol de cuvinte ajutătoare)
- c) interpretarea unor cuvinte în parte oscilează între încadrarea (tradițională) la adverb sau alte părți de vorbire neflexibile (prepoziție, de exemplu: ca, cât, cât,,decât etc)

În raport cu celelalte părți de vorbire neflexibile, adverbul își relevă importanța și individualitatea prin faptul că definește noțiuni, deci are un sens lexical de sine stătător. El arată o caracteristică a unei acțiuni, a unei stări sau a unei însușiri. De obicei determină un verb (din acest fapt provine și denumirea de adverb care înseamnă pe lângă verb sau care este adăugat verbului), de exemplu: aproape *am terminat* sau pe lângă un alt adverb (aproape *întotdeauna* de tine se leagă). Pe lângă aceste părți de vorbire, adverbul îndeplinește funcția de circumstanțial.

Există și exemple de adverbe care determină o locuțiune adverbială *L-a băut aproape pe nerăsuflăte*, unde *aproape* reprezintă adverbul, iar *pe nerăsuflăte* locuțiunea adverbială.

Exemplul anterior ne ajută să definim locuțiunea adverbială ca fiind un grup de cuvinte, unitar din punct de vedere al sensului, care în cazul de față are valoarea de adverb.

Principalele tipuri de locuțiuni adverbiale au în componența lor o prepoziție +substantive, prenume, numeral, verb la supin sau un alt adverb: fără îndoială, din nou, de aceea, pe din două, de ajuns, de asemenea, de bună seamă, de azi pe mâine, din zi în zi, de unde până unde, pe alete, pe negândite, pe încredere, din când în când, în vecii vecilor, în ruptul capului, la voia sorții, așa și așa etc.

Totodată adverbul mai poate determina și un alt adverb. De exemplu, în propoziția *Zâmbește puțin malițios*, adverbul determinat este *malițios*, iar *puțin* precizează sensul celui dintâi, adică este un element determinat.

Adverbul mai poate fi întâlnit și pe lângă un substantiv, de pildă: *întoarcerea acasă* sau pe lângă un pronume: *voi de acolo*, dar aceste cazuri sunt rare și trebuie precizat că aici adverbul îndeplinește funcția de atribut.

2. Clasificarea adverbelor

După origine avem adverbe *primare* moștenite sau împrumutate ca atare și adverbe formate în limba română din alte părți de vorbire, prin *derivare*, *compunere* sau *conversiune*. În acest timp ce prima categorie este puțin numeroasă (de exemplu: *cam*, *ieri*, *mereu*, *tocmai* – acestea se mai numesc și adverbe *simple*, multe dintre ele fiind împrumutate din limba latină), a doua cuprinde toate adverbele de mod, caz în care adverbele capătă două sufixe specifice și unul nespecific, întâlnit și la alte părți de vorbire:

- a. *ește* (părintește, voinicește, vitejește, crucește) în limba actuală (sunt caracteristice exprimării pedante)
- b. *mente* (eminamente, realmente, socialmente) – neproductive
- c. *îș/âș* (grăpiș, târâș, cruciș)

Adverbele formate prin *compunere* sunt formate din diverse părți de vorbire:

- a. în special prepoziție + adverb (*întocmai*, *degeaba*)
- b. prepoziție + substantiv (*devreme*, *împrejur*, *acasă*)
- c. prepoziție + numeral (*împreună*, *întruna*)
- d. adjectiv + substantiv (*astfel*, *bunăoară*)

Scierea într-un cuvânt a adverbelor compuse servește scopului de a le diferenția de îmbinările libere sau de locuțiunile adverbiale formate din aceeași termeni. De exemplu:

întruna = *mereu* / *într-una* = *numai doar una*
odată = *odinioară* / *o dată* = *numeral adverbial*
deloc = *nicidecum* / *de loc* = *originar, local*

Unele adverbe (aiurea, de exemplu) au un element deictic-a care fiind considerat articol, pe de o parte a putut fi înlocuit cu -le, iar pe de altă parte s-a adăugat și unor adverbe care inițial nu îl aveau. S-a ajuns în felul acesta la adverbe cu mai multe variante. De exemplu:

altminterea/ altmintrea/ altmintrele
acum/ acuma
aici/ acilea/ acile

Variantele cu -le aparțin în general vorbirii populare, pe când variantele cu -a apar și în limba literară: „Braț la braț pășesc alături ... le stă bine laolaltă” (Eminescu).

O categorie numeroasă alcătuiesc adverbele formate prin *conversiune*, adică prin schimbarea valorii morfologice. În anumite contexte, adverbele își schimbă categoria lexicogramaticală, transformându-se în adjective sau substantive. Adverbele de mod au de obicei aceeași formă cu adjectivele și participiile la masculin-neutru singular din care provin (*frumos*, *încet*, *sigur*, *minunat*). În fapt, pe lângă o formă de plural sau de feminin este exclusă prezența unui adverb. Deosebirea între valorile menționate se face ținând seama de cuvântul determinat și de caracterul neflexibil al adverbului în raport de variațiile după gen, număr și caz al adjectivului. De exemplu:

- *strigăt tare*, cuvântul *tare* este adjectiv și determină substantivul *strigăt*
- *striga tare*, cuvântul *tare* este adverb și determină verbul *a striga*
- *strigate tare*, cuvântul *tare* rămâne adjectiv și își schimbă forma (plural) ca și substantivul determinat

Se poate observa că unul și același cuvânt poate aparține mai multor clase morfologice. Asemenea situații dau naștere la confuzii între adjectiv și adverb. Probleme de identificare apar și când un adjectiv sau un participiu trecut (cu valoare adjectivală) stă pe lângă un verb, ca element predicativ: Îl leagă *strâns* sau Ei veneau *veseli* etc.

Când un adverb de mod determină un adjectiv sau un alt adverb, legătura dintre ele se face prin prepoziția *de*: *destul de bine, suficient de mult etc.*

Adverbe de comparație *ca, cât, decât, asemenea, întocmit*, pot determina un adjectiv, adverb, substantiv, sau un alt verb introducând circumstanțialul de mod care exprimă gradul de comparație al noțiunilor redade prin cuvinte redade. De exemplu:

Înalt cât casa,
Verde ca mătasea,
Dulce ca mierea,
Amar ca fierea.

Sunt cazuri când adverbele își au originea în substantive cu forme de singular la nominativ/acuzativ (de cele mai multe ori). Acestea sunt în special adverbele de mod (*beat turtă*) și de timp (*vine joi*) și, mai rar cele provenite din forma de singular a substantivului articulat enclitic (*vara ne ducem la pescuit*). Adverbele de timp provenite din substantive nearticulate (la singular) au valoare momentană, referindu-se la o dotare unică, pe când cele provenite din substantive articulate (singular sau plural), exprimă periodicitatea. De exemplu: *ne întâlnim lumea* (valoare literativă).

Deși puțin numeroase, următoarele tipuri de conversiune sunt importante prin frecvența lor: adverbe provenite din pronume (*ce s-a întristat!, cât de bine-mi pare!*) și cele provenite dintr-o formă verbală predicativă (**poate** că uită sau ești **poate**, amețit).

După formă adverbele se clasifică în:

- *Simple* ce cuprind:
  - adverbe analizabile (*cum, ieri, abia, tot*)
  - adverbe prin conversiune (*frumos, strict*)
  - adverbe derivate (*firește, târâș, grăpiș*)
  - adverbele formate prin compunere cu termeni sudați (*acasă, întocmai, oarecum*).

Compuse ce cuprind adverbele formate prin compunere din două cuvinte nesudate complet între ele (*ieri-seară, harcea-parcea, astă-noapte, astă-vară*).

După înțeles adverbele și locuțiunile adverbiale se grupează în trei clase principale:

- a. *de loc* (*acasă, aici, acolo, sus, jos, departe, împrejur, peste tot*)
- b. *de timp* (*astăzi, mâine, în veci, clipă cu clipă, din când în când*)
- c. *de mod*, clasă foarte bogată și eterogenă, unde intră adverbele cu sens modal clar (*așa, bine, rău, pe rupe, de-a valma*)
- d. adverbele de *cantitate* (*destul, mult, puțin*), dar și cuvinte care greu pot fi apreciate ca având un sens modal, sau chiar cuvinte care au un statut discutabil de adverbe (*adică, ba, chiar, câte, numai oare*).

Acestea din urmă sunt, la rândul lor grupate în numeroase subclase.

În cazul adverbelor polisemantice unul și același cuvânt se poate încadra în clase diferite. De exemplu, în propoziția *Locuiesc departe*, *departe* este adverb de loc, iar în propoziția *Iarna e departe*, *departe* e adverb de mod.

După modul direct sau indirect de exprimare a circumstanței, legat atât de origine cât și de sens având o altă clasificare în:

- *adverbe pronominale*, care, în locul cuvintelor ce exprimă în mod hotărât sau nu, situații. Acestea se precizează în context. De exemplu:

„Pe malul apei se împletesc
Cărări ce duc la moară
Acolo, mamă, te zăresc
Pe tine într-o căscioară.” (Coșbuc)

Ca și pronumele propriu-zis, adverbele se clasifică în paralel în:

- *adverbe interogative-relative: când, cum, unde*
- *adverbele demonstrative: acolo, acum, așa, atunci*
- *adverbe nehotărâte: cândva, undeva, uneori*

Cele compuse cu *oare-*, *ori-*, au variante de obicei populare cu și fără *-și*: *oarecum/ oareșcum, oricât/ orișicât*

- *adverbe negative: nicăieri, niciodată, nu* (ultimul este neanalizabil ca parte separată din propoziție, indiferent că neagă predicatul sau o altă parte de propoziție)
- *adverbe nepronominale* în care intră marea majoritate a adverbelor.

După capacitatea de a îndeplini funcții sintactice adverbele suportă o altă clasificare:

- adverbe care constituie părți de propoziții (majoritatea)
- adverbe care constituie ele însele propoziții analizabile: *ba, da sau nu* (amintite mai sus)
- adverbe regente (care sunt determinate de un alt adverb, substantiv sau pronume): *aproape (prea aproape, aproape de casă, aproape de tine)* sau *încotro (stai mai încolo, vin mai încolo încolo e sigur)* – Dumitru Irimia subliniază faptul că adverbul *acolo/acolo, de pildă, se întrebuițează adesea „în afara raportului semantic, specific, cu pluralul ontologic, dezvoltând sensuri preponderent afective.”* (Dumitru Irimia, *Structura stilistică a limbii române contemporane*, Ed. Științifică și Pedagogică, București, p.49). De exemplu:
  - *Fă-te și că faci, acolo, ceva* – neangajare
  - *Credeam că am terminat și, când acolo nici n-a început* – surpriză
  - *Se vede cât de acolo că minte* – evidență
  - *Auzi acolo! Să faci așa ceva* – indignare
    - Adverbe de regim (sau determinate)
    - Adverbe predicative (care pot forma singure predicatul): *desigur, firește, poate.*

Funcțiile sintactice ale adverbului pun în evidență faptul că sfera determinării adverbiale este întinsă, iar sintaxa complexă. Caracteristica fundamentală de ordin distribuțional a adverbului este relația cu verbul iar funcția sintactică definitorie este cea de circumstanțial pe care însă nu contractează numai în raport cu verbul, ci și cu alte clase gramaticale. (Dumitru Nica, *Teoria părților de vorbire. Cu aplicații la adverb*, Ed. Junimea, Iași, p. 89-90).

3. Funcția sintactică de predicat a adverbului

Dincolo de funcțiunea caracteristică pentru adverb, aceea de complement circumstanțial (de timp, mod, loc), acesta mai poate îndeplini funcția de atribut pe lângă un substantiv (introdus de prepozițiile *de* sau *din*) și de predicat, în special în expresiile impersonale alcătuite cu verbul *a fi* (*era bine, frumos, necesar*). Adverbele predicative și locuțiunile adverbiale cu această funcție exprimă aproape întotdeauna necesitatea, siguranța și probabilitatea, fapt ce se relevă numai în contexte bine determinate. De exemplu, în prepoziția: *Vine sigur la cină*, adverbul *sigur* este complement circumstanțial de mod, pe când în prepoziția: *Sigur că ne va ierta*, *sigur* este adverb predicativ. Aici conjuncția *că* introduce o propoziție subordonată subiectivă, precedată de regenta al cărei predicat este adverbul *sigur*.

În prepoziția: *Astfel erau colegii din clasele primare*, adverbul *astfel* are funcție sintactică de nume predicativ.

Adverbele și locuțiunile predicative sunt: *adevărat, bineînțeles, sigur, probabil, negreșit, firește, poate, pesemne, probabil, de prisos, cu siguranță, fără îndoială, de bună seamă și fără doar și poate.*

4. Gradele de comparație ale adverbelor

În special adverbele de mod (dar și unele de timp, loc sau alte adverbe) au grade de comparație identice cu adjectivele din care provin sau cu care se află în legătură (ca în cazul adverbului *bine*, legat de adjectivul *bun*)

De exemplu: adjectivul *bine*,

Comparativ de egalitate: *la fel de, tot așa de, tot atât de (bine)*,

Comparativ de superioritate: *mai bine/ decât*,

Comparativ de inferioritate: *mai puțin bine/ ca*,

Superlativ relativ de superioritate: *cel mai bine/ dintre, din, de*

Superlativ relativ de inferioritate: *cel mai puțin bine/ dintre, de*,

Superlativ absolut de superioritate: *foarte bine*

Superlativ absolut de inferioritate: *foarte puțin bine*

Se poate observa identitatea gradelor de comparație cu adjectivul cu excepția dată de superlativul relativ, unde articolul *cel* nu se acordă după gen și număr. Adverbele de mod provenite din adjective necomparabile din diverse motive, ca: *optim, definitiv, nu au nici ele grade de comparație*.

Adverbele de comparație pot primi și sufixe de gradație: *multișor, binișor, târzior*.

Unele adverbe au numai gradul comparativ. De exemplu: *(mai) ales, prejos, presus*.

5. Dificultăți de însușire corectă a adverbelor

Articularea adverbelor. Sunt numeroase cazurile când un adverb sau o locuțiune adverbială (de loc, de obicei) se poate transforma în prepoziție sau locuțiune prepozițională prin articulare, situație ce necesită o atenție sporită atunci când analizăm sintactic și morfologic asemenea cuvinte. De exemplu:

- Înăuntru (adv.): Trebuia să rămânem *înăuntru*.
- Înăuntrul (prep.): Se află *înăuntrul* casei.
- În fața (loc. adv.): *În fața* era numai vântul.
- În fața (loc. prep.): *În fața* casei au înflorit merii.

Flexiunea nejustificată . Deși adverbul reprezintă o parte de vorbire neflexibilă , unii vorbitori au tendința (evident greșită) de a-l acorda ca gen și număr cu adjectivul din care provine . De exemplu: *proaspeți sosiți , ușori ridicoli* în loc de *ușor ridicoli*. Tratarea adverbului drept adjectiv se întâlnește des în cuvintele compuse ca adverbe ca *nou* (*noi-născuți* în loc de forma corectă *nou-născuți, noi-sosiți* în loc de *nou sosiți etc.*)

Locuțiunea adverbială sau adverbul compus . Confuzia survine din faptul că limita dintre ele nu este bine precizată. Această situație se reflectă în special în ezitățile de scriere , la care se adaugă normarea ortografică insuficient de clar precizată . Apar astfel situații de felul: *de ajuns, față de aproape, față de îndeaproape*. În principiu , conform normelor în vigoare , locuțiunile adverbiale se scriu într-un cuvânt. Scrierea cu cratimă are rolul de gradul intermediar de sudură a unor adverbe (*astă-vară, mâine-seară*).

6. Probleme de ortografie

Se scriu într-un cuvânt:

- Adverbele compuse, care nu au prin termen o prepoziție sudată cu termenul următor: *acasă, degrabă, dinadins, înadins, îndată, îndeosebi, îndemână;*
- Adverbele compuse cu pronume sau adjective: *alt(ă), ast(a): astfel, altcândva, altcum, altădată;*
- Adverbele compuse cu un element invariabil: *fie, oare(și), ori(și): fiecum, oarecum, oareșicum, orișicând, oricât, oriunde, oricât.;*

- Adverbe compuse cu sg. Substantivul oară „dată” și cu pl. al aceluiași substantiv (ori): *bunăoară, alteori, uneori*;
- Adverbul *odată* și cele mai multe adverbe compuse cu acest adverb: *odată, deodată, vreodată*;
- Adverbe compuse cu *nici*: *niciodată, nicicând, niciunde*;
- Adverbe compuse cu *mite*: *pasămite*;
- Alte adverbe compuse: *astăzi, bineînțeles*.

Se scriu separat:

- *Ori de câte ori, ori de unde*;
- Locuțiunile adverbiale și adverbele compuse formate din cuvinte care își păstrează valoarea lexicală și gramaticală și există independent în vorbire: *de aproape, de jur împrejur, din cale afară, pe de alături, pe de rost*;
- Locuțiunile adverbiale a căror scriere separată s-a impus prin tradiție, deși unul dintre elementele componente nu mai există și independent: *pe alocuri, o țără*.

Se scriu cu cratimă:

- Locuțiunile adverbiale a căror termen de compunere sunt prepozițiile *întru* sau *dintru*. Aceste prepoziții au pierdut vocala *u* înaintea unui cuvânt ce începe cu o vocală: *într-acolo, într-adevăr, într-adins, din-adins, dintr-acolo*;
- Locuțiunile adverbiale formate din prepoziții *după* sau din adjectivul demonstrativ *astă* și un substantiv cu sens temporal: *după – amiază, după – prânz, astă – vară, astă – seară* (face excepție adverbul *astăzi*)
- marea majoritate a locuțiunilor adverbiale formate prin unirea a două substantive, a unui substantiv cu un adverb, a două verbe, a două adverbe, a două interjecții: *cale-afară, val-vârtej, harcea-parcea, vrând-nevrând, hodoroc-tronc, târâș-grăpiș*;
- prepoziția compusă *de-a* din locuțiunile: *de-a berbeleacu, de-a binelea, de-a lupul, de-a latul*.

B. Prepoziția

1. Cea mai cunoscută definiție și accepție a prepoziției este acela de *element de legătură* între părțile de propoziții și dintre propozițiile unei fraze. Prepozițiile leagă de obicei atributele și complementele de elementele determinate de ele (substantiv, pronume, numeral, verb, adjectiv, adverb, interjecție), ca de pildă: *carte cu imagini, oricare de acolo două dintre voi, pleacă la munte, sigur de reușită atât de bine, vai de ei*. Însoțită de un pronume sau un adverb relativ, prepoziția leagă o subordonată de regenta ei.

Nefiind părți de vorbire cu valoare (ca și conjuncțiile) și fără a avea un conținut național bine precizat, prepozițiile sunt simple auxiliare gramaticale invariabile din punct de vedere morfologic și fără autonomie sintactică, intrând în componența unei părți subordonate de propoziție ca element introductiv al acesteia. Grupul acesta alcătuit din prepoziție și element subordonant are în cadrul comunicării o anumită autonomie, deoarece poate sta și înaintea termenului regent nu numai după el, situație ce nu apare în cazul conjuncțiilor.

Majoritatea prepozițiilor din limba română sunt moștenite fie din latină, fie s-au format din limba noastră din elemente latine moștenite. Altele sunt de origine slavă (bez), turcă (bașca) sau a fost create de curând (prepoziții neologice) în și pentru contexte de limbaje limitate (per, pro, supra, versus, via).

3. Clasificarea prepozițiilor

După origine și formă, prepozițiile se clasifică în:

- a) simple (formate dintr-un singur element) neanalizabile și moștenite sau împrumutate ca atare , sunt alcătuite din cel mai mult două silabe și sunt puține la număr, cel mult șaiszeci de unități: a,, la,, cu,, către, contra ,lângă, pe, până, spre, sub.
- b) Compuse: , adică formate prin compunerea unor prepoziții sudate (deasupra, despre, dinspre, dintru, prin, printre etc.) prin conversiunea altor părți de vorbire , de obicei adverbe articulate (dedesubtul, înăuntrul, înapoia, înaintea), rar substantive (grație, mulțumită), și forme verbale de participiu (datorită).

Se poate observa că multe prepoziții rezultate din conversii sunt în același timp cuvinte compuse, pentru că acesta era statutul cuvântului original. De fapt se constată o trecere continuă de la prepozițiile compuse la cele simple prin, fuziunea elementelor componente, originalul pierzându-și individualitatea de sens și formă. Spre exemplu: *din* s-a născut din *de +în*.

Unele compuneri s-au petrecut în negura istoriei rezultând modificări fonetice foarte mari ca în cazul prepoziției *după* compusă din *de + post*.

Din punct de vedere formal variantele neliterare ale prepozițiilor cunosc o mare răspândire. Unele dintre ele sunt regionalisme (*dă, di, de deasupra, după, pin, pân*) altele sunt învechite (*către, pre, dupe*) Prepozițiile compuse de lângă și pe lângă au variante regionale sudate, devenite astfel neanalizabile: *dingă* sau *dângă*.

Prepozițiile *asupra, deasupra* și cele create prin articularea la feminin a unor adverbe, sunt variante libere, opționale, când sunt construite cu un pronume personal neaccentuat în cazul dativ: *asupra-mi, deasupra-mi, împotriva-ți, împotriva-ți, înaintea-i, înainte-i*.

După înțeles prepozițiile se clasifică după:

1. *Numărul de sensuri* (frecvent prepozițiile au sensuri numeroase, ca de pildă *de, în, la, pe*).
2. *Caracterul abstract sau concret al sensurilor*. *Departate de a fi forme* vide unele prepoziții au totuși în diverse contexte un conținut semantic precis. Astfel, pe sugerează clar „ideea de contact, adică suport concret pentru ceva, *către/înspre indică ,direcția sau apropierea”, cu exprimă cel adesea „apropierea”*. Altele, ca de exemplu, prepoziția *în*, au diverse grade de abstractizare, greu de clasat. O dovadă suplimentară a faptului că prepozițiile au încărcătură semantică, constă în aceea că prepoziția nu poate fi suprimată sau înlocuită cu o alta fără ca mesajul de ansamblu al enunțului în care apar, să rămână nemodificat. Spre exemplu, în formulările următoare înlocuirea prepoziției modifică complet sensul enunțului: *e pe acasă, e lângă casă, e în casă, e după casă*. Mai bine precizate semantic sunt prepozițiile și locuțiunile prepoziționale provenite din adverbe și locuțiuni adverbiale (contrar, înaintea, în fața, în urma, de-a latul etc). În concluzie, gruparea după sens a prepozițiilor, fie ele vagi sau concrete, are un caracter relativ și nu constituie un criteriu concludent de clasificare.
3. *Rolul gramatical împlinit*. Așa cum am mai amintit mai sus, principala funcțiune a prepozițiilor este aceea de cuvinte ajutătoare în sintaxă. Cu ajutorul lor se stabilesc raporturi pur sintactice, atributive sau complete (ale unui verb, adjectiv sau adverb) sau combină criteriul sintactic cu cel semantic, rezultând propoziții care exprimă raporturi temporale sau spațiale.

Construcția prepozițiilor

Părțile de vorbire cerute de o prepoziție sunt:

- a. Substantive, pronume, numerale (cu excepția lui *până* , care nu poate preceda decât substantive cu sensuri temporale – *până joia viitoare -*)
- b. Adjective (*de, din, în*)
- c. Adverbe (*cu, de, din, dintru, în, întru, pe, pentru, până*)
- d. Prepoziții (*cele compuse*)

e. Conjunții (actualmente numai în locuțiunile conjuncționale)

Toate prepozițiile primare (excepție fac *asupra și contra* etc), cer cazul acuzativ, adică cuvântul pe care îl leagă de determinant trebuie să stea în cazul acuzativ (de exemplu: *dorul de părinți*), ceea ce se vede clar la formele pronumelui personal și ale celui reflexiv (cu mine, cu tine, până la tine).

Prepozițiile *asupra și contra* (precum și compusele lor), și toate prepozițiile compuse (secundare cum mai sunt numite) cu origine în adverbe cu formă articulată (numai așa pot exprima raportul dintre două părți de propoziție) se construiesc în cazul genitiv: *asupra castelului, contra lor, înăuntrul casei, înaintea tuturor*. Deoarece pronumele personal de la persoana I și a II-a nu au genitiv, se folosește ca substitut pronumele posesiv: *înaintea mea, asupra mea, contra noastră* sau o formă scurtă, neaccentuată de dativ: *asupra-ți, înăuntru-i*.

Prepozițiile *potrivit, conform, contra, datorită, grație, mulțumită* cer **dativul**, situație evidentă la toate formele pronumelui: *grație mie, datorită mie*.

Prepozițiile se folosesc uneori cu valoare de conjuncții, ajungând să lege fie două părți de propoziție la fel, fie o parte de propoziție și o propoziție, fie două propoziții.

Cu valoare de propoziție sunt folosite și *locuțiunile prepoziționale*, care sunt grupuri de cuvinte cu o mare unitate de sens. Ele sunt formate dintr-un subiect, un adjectiv sau un adverb și, obligatoriu, cel puțin o prepoziție așezată, când este singură la începutul său sau la sfârșitul locuțiunii și când este multiplă încadrează cuvântul de bază. Nu orice îmbinare a unei prepoziții cu un substantiv formează o locuțiune. De pildă, *merg la mama*, este o îmbinare liberă, iar prepoziția asigură legătura dintre un substantiv și un verb.

Numărul locuțiunilor este foarte mare și greu de precizat, întrucât acestea sunt concurate de numeroase îmbinări libere, care fac posibilă o delimitare clară între acestea din urmă și prepoziții. Unele asemenea îmbinări, de exemplu: *dată, dat, date*, începând cu, în ceea ce privește, cât privește, sunt foarte controversate și au structuri diferite față de tipurile descrise.

Locuțiunile prepoziționale în care prepoziția se află înaintea substantivului (în largul, în fața), cer tocmai ca și prepozițiile secundare cazul genitiv (în lungul râului, în fața porții). Se mai poate construi cu un adjectiv posesiv în cazul acuzativ (în jurul nostru,) sau cu un pronume personal neaccentuat în cazul dativ: în fața-mi.

Locuțiunile prepoziționale care au ultimul termen o prepoziție se construiesc în cazul acuzativ: în afară de mine, în loc de succes etc.

4. Posibile confuzii. Situații speciale.

Alăturarea prepozițiilor sinonime *ca și drept* este nerecomandată, întrucât nu rezultă prepoziții compuse, ci grupuri pleonastice. De exemplu: *ca drept exemplu, drept pentru care am încheiat acest citat etc*.

Legat de cazurile cerute de prepoziții sunt curente câteva greșeli:

- elidarea prepoziției *a* din construcțiile cu valoare genitivală: *asupra ce cred, asupra două clase*
- confuzie între construcția cu un genitiv și cea prepozițională echivalentă, situație ce dă naștere la folosirea greșită a articolului posesiv: înainte a multor oameni
- confuzie între genitiv și dativ la prepozițiile care cer dativul: *datorită a frumuseții și a tinereții*, unde articolul posesiv *a* este în plus și, deci, incorectă.

Probleme speciale pentru **articularea substantivelor** comune după prepoziție. După majoritatea prepozițiilor (excepție fac *cu și de-a*, precum și locuțiunile prepoziționale care se termină în *cu*), simple sau compuse construite cu acuzativul, substantivele fără atribut nu se pot articula: *mă duc la școală, intru în clasă*. După prepoziția compusă *de-a* substantivul apare întotdeauna articulat: *ne jucăm de-a joaca*.

După prepoziția sau locuțiunile prepoziționale constituite în genitiv și dativ se folosește articolul hotărât sau nehotărât , dar niciodată substantivul nearticulat : *datorită unor împrejurări , deasupra casei, deasupra unei case.*

Omisiuni și utilizări inutile. Uneori prepozițiile sunt omise din construcții în care , conform normelor, prezența lor este obligatorie . Frecventă și nerecomandabilă este omisiunea prepoziției *de* în limbajul comercial și administrativ : *șef serviciu personal, atelier confecții femei, pungă plastic, un coș mere.* Nerecomandabilă este și misiunea în scris prepoziției (*până la*, notată prin cratimă sau linie de pauză în formule ca *de la opt-șaisprezece*. În anumite contexte omiterea prepoziției poate crea ambiguități : *am mâncat plăcintă cu mere, brânză și varză* nu este același lucru cu *am mâncat plăcintă cu mere, cu brânză și cu varză.*

În construcții sintactice libere , prepozițiile *între, dintre, printre* se repetă inutil la termenul final al relației de reciprocitate exprimate: *între mine și între tine (în loc de între mine și tine)*.

Confuzii . Substituiri între prepoziții .O confuzie frecventă apare între prepoziția simplă *după* și prepoziția compusă *de pe* unii vorbitori în sudul -estul țării : un prieten **după** strada mea, un tânăr **după** la noi , să nu se ia **de pe noi** , se cunoaște **de pe** ochi, se înrudesce **de pe** mamă. Se admite totuși substituirea celor două prepoziții în contexte care exprimă conformitatea : *copie după original/ copie de pe original.*

În cazul locuțiunilor prepoziționale se fac greșeli asemănătoare . De pildă , în locul prepoziției **ca** „ drept , în calitate de ”, se folosește uneori * greșit) locuțiunea prepozițională **ca și** (corespunzătoare adverbului comparativ **ca** : *Ca și student s-a distins prin numeroase merite sau Ca și răsplăta a fost avansat.*

4. Ortografia prepoziției

La scrierea unei prepoziții se va avea în vedere că:

-prepozițiile *întru, dintru, pentru*, pierd vocala *u* când se află înaintea articolului nehotărât *un, o* , înaintea unor cuvinte care încep cu *a-* sau *l-* înaintea pronumelor și adjectivelor demonstrative : *într-un. într-o, dintr-un, dintr-o, dintr-însul, dintr-aceia, printr-un, printr-acesta, printr-acolo.*

-prepozițiile *despre, înspre, dinspre*, se scriu într-un singur cuvânt , deoarece elementele lor s-au contopit

-prepozițiile **de pe** se scriu și se pronunță corect cu *-e* (nu cu *--ă*)

- prepoziția **după** se pronunță și se scriu cu *-ă* nu cu *-ă*

- prepoziția cu **la** introduce un complement sau un atribut : *Am mers la voi. Am plecat la țară. Cântatul la pian cere multe sacrificii.*

De reținut ar fi că:

-unele prepoziții provenite din adverbe sunt folosite cu forme articulate: *deasupra, împotriva, înaintea, împrejurul, dedesubtul, sau nearticulată . înainte-i, împotriva-ne etc*

- grupul de cuvinte **l-a** reprezintă pronumele personal **l-** (formă neaccentuată , caz acuzativ – **pe el**) și verbul auxiliar la perfectul compus **-a : l-a așezat, l-a pescuit, l-a înlocuit, l-a înscris)**

- prepoziția **drept** se folosește înaintea unui substantiv , pronume , numeral și are înțelesul adverbului **ca**.

Folosită uneori în locul acestuia ajută la evitarea cacofoniei – când cuvintele încep cu . **că-, co- , cu-, ca-:** *L-am luat drept student.*

III. CONCLUZII

Din cele opt părți de vorbire , așa cum am mai relatat , doar patru sunt părți de vorbire neflexibile: adverbul, prepoziția, conjuncția și interjecția.

Adverbul este partea de vorbire neflexibilă care adaugă o precizare în înțelesul unui verb , al unui adjectiv sau adverb (caracteristica unei acțiuni, stări sau însușiri și servește la formarea gradelor de comparație.

Locuțiunile adverbiale sunt grupuri de cuvinte cu valoare de adverbe.

La scrierea împreună a unora dintre adverbele compuse trebuie avut în vedere faptul că aceiași termeni care alcătuiesc compusul pot apărea și separat , fără să formeze și o unitate semantică:

-altădată (odinioară)- Altădată pe aici era veselie.

-altă dată (altă interpretare) -Am să vorbesc altă dată despre acest scriitor.

-altfel (altminteri) -Mâncarea e cam dulceagă, altfel e gustoasă și bună.

-alt fel (cu pluralul alte feluri)- Acesta e un alt fel de a pune problema.

-bineînțeles (desigur)-Bineînțeles că te voi aștepta!

-bine înțeles (bine precizat de alții) – Cred că am fost bine înțeles în expilcarea teoremei.

Prepoziția este un cuvânt ajutător , intră în alcătuirea unor părți de prepoziție și se analizează împreună cu cuvântul pe care îl precedă, exprimă raporturi între termenii unei prepoziții.

Locuțiunile prepoziționale sunt grupuri de cuvinte care reprezintă o unitate de sens și îndeplinesc rol de prepoziție . Unul din elemente este , de obicei , prepoziție , care intră în compunere cu: substantive , adjective, adverbe.

IV BIOGRAFIE SELECTIVĂ

1. Avram Mioara, Gramatica pentru toți, București, 1986
2. Coteanu Ioan , Gramatica de bază a limbii române , București , 1992
3. Dumitru C. Gramatica limbii române explicată, Iași, 1994
4. GLR , Gramatica limbii române, ed. a II -a, Editura Academiei , București, 1963
- 5 Neamțu G. G. Elemente de analiză gramaticală. 99de confuzii /distincții , București, 1989
- 6 Nicu Dumitru, Teoria părților de vorbire. Cu aplicații la adverb, Iași ,1988
- 7 Popescu Ștefania , Gramatica practică a limbii române cu o culegere de exerciții , ed. a v-a revăzută, București, 1993
- 8 Toșa Alexandru, Elemente de morfologie, București, 1983
- 9 Angheliescu N. Temelie , Silviu Constantinescu , Analize gramaticale, București, 1985
- 10 Iordan Iorgu, Limba română, ed. a II-a, București , 1957
- 11 Muțiu Ioan, Liviu Petru Bercea , Exerciții de gramatică, Timișoara , 1985

ISBN 978-630-6502-81-3
Editura Meritocrat Cluj-Napoca
meritocratj@gmail.com

